

Sygn. akt V CSK 471/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk (przewodniczący)
SSN Krzysztof Pietrzykowski
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z.
przeciwko G. D., B. S. i J. D.
o zaprzeczenie ojcostwa,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 grudnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego G. D.
od wyroku Sądu Okręgowego w K.
z dnia 16 marca 2018 r., sygn. akt XVIII Ca (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Powód Prokurator Prokuratury Rejonowej w Z. w pozwie przeciwko G. D., B. S. oraz J. D. domagał się orzeczenia, że G. D. nie jest ojcem J. D., córki G. D. i B. S., urodzonej w dniu 8 czerwca 1998 r. w K., której akt urodzenia sporządzony został w Urzędzie Stanu Cywilnego w K. za numerem (...)/1998.

Wyrokiem z dnia 11 października 2017 r. Sąd Rejonowy w K. oddalił powództwo. Ustalił, że w czasie trwania związku małżeńskiego pozwanych ad. 1 i ad. 2, zawartego w dniu 29 kwietnia 1989 r. w S., urodziły się dwie córki: starsza K. i młodsza J. Wyrokiem z dnia 16 grudnia 2008 r. (II RC (...)) Sąd Okręgowy w C. oddalił powództwo G. D. o rozwód wobec negatywnej przesłanki rozwodowej z art. 56 § 3 k.r.o. Ponowny pozew G. D. został uwzględniony wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 31 stycznia 2017 r. (XVIII C (...)), rozwiązującym przez rozwód małżeństwo powoda G. D. z pozwaną B. S. bez orzekania o winie; pozwany łożył na rzecz córki J. zasądzone alimenty. Z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawach o rozwód, w tym z zeznań świadków, wynika, że w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku pozwaną B. D. łączyły w czasie wspólnych wyjazdów służbowych relacje intymne z M. M., czego pozwany miał świadomość; mężczyzna ten w rozmowie z G. D. i jego rodzicami twierdził w 2000 r., że jest biologicznym ojcem J. Bezsporne było, że w okresie poczęcia J. pozwani małżonkowie współżyli fizycznie. Małoletnia w momencie złożenia pozwu J. nie miała początkowo świadomości, że toczy się sprawa o zaprzeczenie ojcostwa G. D., którego kochała i uważała za ojca. Była w złym stanie psychicznym, miała depresję, leczyła się u psychologa i psychiatry. Sąd Rejonowy oddalił wniosek dowodowy Prokuratora o dopuszczenie dowodu z dostarczonego przez pozwanego dokumentu prywatnego w postaci ekspertyzy z badań genetycznych DNA próbek dostarczonych przez pozwanego pochodzących od niego oraz – według jego twierdzeń- od pozwanej J. D. (z jej szczoteczki do zębów) ze względu na niedające się usunąć wątpliwości, czy rzeczywiście materiał genetyczny użyty w badaniach należał do pozwanej J. D., która zaprzeczyła, aby pozwany mógł wejść w posiadanie jej szczoteczki do zębów. Sąd Rejonowy oddalił powództwo o zaprzeczenie ojcostwa, albowiem Prokurator nie wykazał, że G. D. nie jest ojcem J. D. (art. 67 k.r.o.). Bezspornie w okresie poczęcia dziecka małżonkowie D. pozostawali we wspólnym pożyciu małżeńskim i stanowili rodzinę. Sąd uznał, że nie było podstaw do przyjęcia, że pozwany nie jest ojcem J., jedynie w oparciu o odmowę pozwanej J. D. poddania się badaniom genetycznym zgodności DNA w toku tego postępowania. Sąd podkreślił, że J. całe życie uważała pozwanego za

swojego ojca, obecnie leczy się z powodu depresji, zatem odmowa poddania się badaniom nie oznacza przyznania twierdzeń powoda.

Wyrokiem z dnia 16 marca 2018 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelacje wniesione odrębnie przez Prokuratora i pozwanego G. D. wskazując, że w świetle art.86 k.r.o. powództwo prokuratora w sprawach o ustalenie pochodzenia dziecka doznaje ograniczeń w porównaniu z powództwami o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka wytoczonymi bezpośrednio przez zainteresowane osoby fizyczne. Prokurator Rejonowy nie wykazał okoliczności świadczących o tym, że dobro małoletniej wówczas J. D. lub zasługujący na ochronę interes społeczny wymagał wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa G. D. wobec J. D. Zwrócił uwagę, że pozwany dowiedział się o romansie żony z M. M., gdy J. miała rok i nie przedsięwziął wówczas żadnych działań mających na celu rozwianie ewentualnych wątpliwości co do swojego ojcostwa, o ile takie powstały; małżonkowie pozostawali w okresie koncepcyjnym w pożyciu; córka w trakcie całego swojego życia traktowała pozwanego jako swojego ojca, w tym czasie wytworzyła się między nimi silna więź emocjonalna i rodzinna. Wytoczenie powództwa o zaprzeczenie ojcostwa pozwanego nie miało w tych okolicznościach nic wspólnego z ochroną dobra dziecka, a wręcz w interes ten godziło. Zarówno w dacie wytoczenia powództwa, kiedy pozwana była małoletnia, jak i w chwili orzekania przez Sąd Okręgowy, kiedy była już pełnoletnia, godziło w jej poczucie bezpieczeństwa, stałości wieloletnich więzi emocjonalnych i rodzinnych, a także pewności pochodzenia od rodziców. Nie ma podstaw do utożsamienia interesu pozwanego w wytoczeniu tego powództwa z godnym ochrony interesem społecznym. Sąd Okręgowy przyjął, że w okolicznościach sprawy Prokurator nie miał legitymacji do wystąpienia z pozwem, co prowadziło do oddalenia obu apelacji.

W skardze kasacyjnej pozwany G. D. zarzucił naruszenie art. 86 k.r.o. w zw. z art. 7 k.p.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że prokurator ma obowiązek wykazania podstawy, na jakiej opiera swoją legitymację do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, a zatem powinien wykazać, że dobro dziecka lub interes społeczny uzasadniają jego wniesienie podczas gdy, zdaniem pozwanego, prokurator jest w swojej decyzji autonomiczny, a przesłanki jego działania nie podlegają kontroli ani ocenie sądu. Wniósł o uchylenie zaskarżonego

wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego G. D. nie jest uzasadniona, albowiem wbrew jej zarzutom, Sąd drugiej instancji prawidłowo zinterpretował i zastosował art. 86 zd. 1 k.r.o. stanowiący, że powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa może wytoczyć także prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego.

W rozpoznawanej sprawie pozwanemu G. D. nie przysługiwało własne samodzielne uprawnienie do złożenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa wobec J. D. ze względu na upływ zawitego terminu do jego wniesienia (art. 63 k.r.o.). Wytoczył je prokurator, realizując przysługujące mu uprawnienie wynikające ze szczególnego unormowania zawartego w art. 86 k.r.o.

Stosownie do art. 7 k.p.c., prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego. W sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego prokurator może wytaczać powództwa tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. Z unormowania tego wynika, że prokurator może wytoczyć powództwo w każdej sprawie cywilnej, chyba że przepis ustawowy uprawnienie to ogranicza; prokurator działa w interesie publicznym w celu ochrony praworządności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 109/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 107 i z dnia 9 marca 1993 r., I CR 3/93, OSNC 1993, nr 9, poz. 165, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., IV CSK 365/14, niepubl.). Kompetencje prokuratora do wytoczenia powództwa lub udziału w sprawie cywilnej są szerokie i autonomiczne, a przesłanki tego działania nie podlegają na gruncie art. 7 k.p.c. kontroli ani ocenie sądu z zastrzeżeniem odrębnych unormowań zawartych w art. 22, 61¹⁶, 86 i 127 k.r.o.

Art. 86 k.r.o., stanowiący wypadek, o którym mowa w art. 7 zd. 2 k.p.c., przewidywał w pierwotnej wersji obowiązującej do dnia 12 czerwca 2009 r., że

powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o unieważnienie uznania dziecka może wytoczyć także prokurator. W orzecznictwie Sądu Najwyższego rozważano, czy powództwo prokuratora o ustalenie pochodzenia dziecka może podlegać ocenie sądu z punktu widzenia jego zgodności z zasadami współżycia społecznego. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 7 czerwca 1971 r. mającej moc zasady prawnej (III CZP 87/70, OSNC 1972, nr 3, poz. 42) Sąd Najwyższy dopuścił możliwość oddalenia powództwa prokuratora o zaprzeczenie macierzyństwa, jeśli szczególne okoliczności sprawy wskazują na sprzeczność tego żądania z zasadami współżycia społecznego oraz na konieczność ochrony interesu dziecka; dotyczy to sytuacji, w której stwierdzonemu w akcie stanu cywilnego macierzyństwu odpowiadają zgodne z nim od wielu lat istniejące faktyczne stosunki rodzinne, a poza przesłankami natury biologicznej nie ma innych przyczyn o charakterze niemajątkowym, które mogłyby przemawiać za potrzebą zmiany stanu cywilnego (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1968 r., II CR 164/68, OSNCP 1969, nr 3, poz. 55, z dnia 27 stycznia 1978 r., I CR 3/78, niepubl., z dnia 30 września 1997 r., III CKN 192/97 niepubl. oraz z dnia 13 stycznia 2005 r. III CK 126/04, Prokuratura i Prawo-wkładka. 2005/12/34).

Ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 220, poz. 1431) ustawodawca zmodyfikował z dniem 13 czerwca 2009 r. treść art. 86 k.r.o. przez wprowadzenie dwóch dodatkowych materialnoprawnych przesłanek powództwa prokuratora o ustalenie pochodzenia dziecka. W aktualnym stanie prawnym, prokuratorowi przysługuje uprawnienie do wytoczenia powództwa o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego. Treść art. 86 k.r.o. w konfrontacji z art. 7 k.p.c. prowadzi do wniosku, że ocena występowania przytoczonych w nim materialnoprawnych przesłanek powództwa o ustalenie pochodzenia dziecka nie jest pozostawiona swobodnej ocenie prokuratora, w tym znaczeniu, że ich wykazanie przez prokuratora podlega w pierwszej kolejności ocenie i weryfikacji przez sąd w okolicznościach każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku. Ustawodawca nie powtórzył w tym przepisie zawartego w art. 7 k.p.c.

sformułowania („jeżeli według jego oceny”); ponadto w art. 22 i 127 k.r.o. nie zamieścił dodatkowych przesłanek w postaci dobra dziecka lub ochrony interesu społecznego. Świadczy to o celowym zróżnicowaniu (zawężeniu) przez ustawodawcę zakresu uprawnienia prokuratora do kwestionowania pochodzenia dziecka (por. też art. 61¹⁶ k.r.o.) oraz wyrażeniu potrzeby istnienia sądowej kontroli celowości wytoczenia przez prokuratora powództwa o ustalenie pochodzenia dziecka, przede wszystkim w kontekście naczelnej zasady prawa rodzinnego, jaką jest zasada ochrony dobra dziecka. W orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. orzeczenia przytoczone wyżej) od lat podnosi się znaczenie ochrony dobra dziecka w sprawach o ustalenie jego pochodzenia oraz konieczność wnikliwego rozstrzygnięcia przez sądy rodzinne możliwych kolizji między prawami osób zainteresowanych w sposób najpełniej realizujący interesy dziecka. Także w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka podkreśla się istotne znaczenie pewności prawnej, stabilności, bezpieczeństwa i ostateczności w stosunkach rodzinnych, zaś w określonych sytuacjach dobro dziecka, jego interes ma charakter nadrzędny wobec interesu rodziców, co odnosi się także do obiektywnego stanu biologicznego, tak zwanej „prawdy biologicznej” (por. decyzje ETPC z dnia 17 października 2017 r. w sprawie nr 54056/15, z dnia 7 marca 2017 r. w sprawie nr 15005/11 i z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie nr 48493/11 oraz wyroki ETPC z dnia 31 maja 2018 r., nr 28475/14 i z dnia 18 lutego 2014 r., nr 28609/08).

W okolicznościach rozpatrywanej sprawy, Sąd Okręgowy, właściwie interpretując art. 86 k.r.o., trafnie ocenił, powołując się na stwierdzone w sprawie fakty, że Prokurator nie wykazał, aby wytoczenie przez niego powództwa o zaprzeczenie ojcostwa było uzasadnione dobrem małoletniej wówczas J. D. lub nastąpiło w celu ochrony skonkretyzowanego przez prokuratora interesu społecznego. Prokurator nie zakwestionował zasadności tej oceny Sądu Okręgowego, albowiem nie wniósł skargi kasacyjnej od prawomocnego wyroku z dnia 16 marca 2018 r. oddalającego jego apelację. W skardze kasacyjnej pozwany G. D. przytoczył tylko jedną podstawę kasacyjną - naruszenia art. 86 k.r.o. w zw. z art. 7 k.p.c., która okazała się niezasadna; nie przedstawił natomiast żadnych innych podstaw procesowych lub materialnoprawnych. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach

zaskarżenia oraz w granicach podstaw, co oznacza powinność Sądu Najwyższego merytorycznego rozpoznania jedynie tych zarzutów, które zostały wytknięte przez skarżącego i są dopuszczalne w świetle art. 398³ § 1 i 2 oraz niedopuszczalność uwzględnienia z urzędu innych, nawet występujących w sprawie, lecz nie wskazanych przez skarżącego, uchybień materialnoprawnych i procesowych, bez względu na ich ciężar i znaczenie dla wyniku rozpoznania skargi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2017 r., I PK 95/16, nie publ.). W tej sytuacji orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

aj